



ปกิณกะ

# ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง รถเมล์เพื่อความสุข ของทุกคน

วิชัย ไชศรีวัฒน์\*

## ท่านสาธุชนที่เคารพทั้งหลาย

ก่อนอื่น ผมขอขอบคุณคณะผู้จัดการเสวนา เรื่อง วิกฤตรถโดยสารสาธารณะกรุงเทพฯ ในสังคมผู้สูงอายุ ในบ่ายวันนี้ ที่ให้เกียรติเชิญผมมาเป็นผู้แสดง ปาฐกถานำ เรื่อง รถเมล์เพื่อความสุขของทุกคน ในฐานะที่ผมเป็นประธานสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี หรือ “สมเด็จพระย่า” อันเป็นที่รักและเคารพสักการะของปวงชนชาวไทย

ผมขอชื่นชมคณะผู้จัด ที่เลือกสถานที่แห่งนี้เป็นที่เสวนา ประการแรก หอจดหมายเหตุแห่งนี้ชื่อว่า หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ หรืออีกชื่อหนึ่งคือ “สวนโมกข์กรุงเทพ” บางท่านคงทราบแล้ว แต่หลายท่านคงไม่ทราบว่า ก่อนเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ราว 2 เดือน คือ เดือนเมษายน พ.ศ. 2475 นั้น ท่านพุทธทาสภิกขุได้ตัดสินใจละทิ้งแนวทางการศึกษาพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมของประเทศไทย ออกไปแสวงหาหนทางใหม่ โดยออกไปบำเพ็ญเพียรในป่า

แทนการศึกษาพระปริยัติในเมืองหลวง เป็นการดำเนินตามรอยบาทพระพุทธรองค์ที่เสด็จออกพระมหาภิเนษกรมณ์ ด้วยการละทิ้งราชสมบัติจากเวียงวัง คือ นครกบิลพัสดุ์ ออกไปบำเพ็ญเพียรในป่า จนบรรลุโพธิญาณ ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ในเมืองพุทธคยาปัจจุบัน ท่านพุทธทาสออกไปสร้างกุฏิในป่า และตั้งชื่อสถานที่แห่งนั้นว่าสวนโมกขพลาราม โดยที่ ณ อาณาบริเวณนั้น มีไม้ใหญ่ คือ ต้นโมก และต้นปลา อยู่โดยรอบ ท่านจึงผูกคัพพมาตั้งชื่อว่าสวนโมกขพลาราม แปลว่า “อารามแห่งผลกำลังสู่ความหลุดพ้น” ท่านศึกษาทั้งพระปริยัติ คือ พระไตรปิฎก และคัมภีร์ตำราจำนวนมาก ควบคู่ไปกับการปฏิบัติภาวนา ร่วมกับน้องชายของท่าน คือ ท่านธรรมทาส พานิช และอุบาสก อุบาสิกา กลุ่มเล็กๆ เรียกชื่อกลุ่มว่า คณะธรรมทาน ในที่สุดท่านก็บรรลุ “ความหลุดพ้น” หรือการค้นพบอันยิ่งใหญ่ที่ก่อคุณูปการแก่มหาชนชาวไทยและแผ่ขยายไปถึงชาวโลกจำนวนมากทุกวันนี้

สิ่งที่ท่านพุทธทาสค้นพบที่สำคัญ คือ แต่เดิมเชื่อกันว่า มนุษย์จะ “หลุดพ้น” หรือ “พ้นทุกข์” หรือ ขจัดกิเลสอาสวะทั้งปวงได้ จะต้องบำเพ็ญเพียรขำภพข้ามชาติ นับสิบนับร้อยชาติ และผู้ที่บรรลุได้ จะต้องบวชเป็นบรรพชิตเท่านั้น ซึ่งสำหรับชาวพุทธ

\*ประธานสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย  
ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ไทยถือกันว่าพระภิกษุณีสงฆ์สูญสิ้นไปนานแล้ว ผู้หญิงจะบวชได้ก็เพียงเป็นแม่ชีถือศีล 10 เท่า สามเณรเท่านั้น ก็แปลว่าผู้หญิงหมดสิทธิ์ที่จะหลุดพ้น จึงต้องอาศัย “เกาะชายผ้าเหลือง” ลูกชายที่บวชเป็นพระภิกษุเท่านั้น ท่านพุทธทาสได้ศึกษาทั้งปริยัติและปฏิบัติอย่างลุ่มลึก ในที่สุดก็ได้ข้อสรุปว่า บุคคลสามารถบรรลุความหลุดพ้นได้ในชาตินี้ ถ้าสามารถเข้าถึง “ความสะอาด ความสงบ และความสว่าง” ซึ่งก็คือ “ศีล สมาธิ ปัญญา” หรือก็คือไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา โดยท่านใช้ศัพท์ง่ายๆ ว่า “จิตว่าง” คือว่างจาก “ตัวกู ของกู” หรือ “อหังการ มมังการ” นั่นเอง ว่างเมื่อไรก็คือหลุดพ้น ทำอย่างไรจะทำให้ “จิตว่าง” ยืนยาว ถาวร ไม่ว่างชั่วคราว หรือว่างประเดี๋ยวประด๋าว ข้อสำคัญ ผู้ที่จะบรรลุภาวะ “จิตว่าง” นั้น กระทำได้ทั้งบรรพชิตและฆราวาส ก็แปลว่าผู้หญิงซึ่งเป็นประชากรครึ่งหนึ่งของโลก สามารถบรรลุธรรมได้ เท่าเทียมชาย โดยจะบวชหรือไม่บวชก็ได้ ถ้าบวชก็บรรลุได้ง่ายกว่า เพราะชีวิต “รกรู้งริง” น้อยกว่าฆราวาส

ท่านสาธุชนที่เคารพ การค้นพบของท่านพุทธทาสเป็นการค้นพบที่ยิ่งใหญ่ และต้องนับว่าเป็นโชควาสนาของประชาชนชาวไทย และชาวโลกที่ท่านพุทธทาสสามารถเผยแพร่ธรรมที่ท่านค้นพบ จนเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยสืบมาจนทุกวันนี้ และเชื่อว่า จะสืบไปวันข้างหน้าชั่วกาลนาน และนำยินดีที่ท่านสาธุชนคณะหนึ่งได้พร้อมใจกันจำลองสวนโมกข์ ณ เมืองไชยา มาสร้างเป็นสวนโมกข์กรุงเทพฯ ที่พวกเรา มาใช้เป็นสถานเสาวนา ในวันนี้

ท่านสาธุชนที่เคารพ สถานที่แห่งนี้นอกจากเป็นที่ศึกษาปฏิบัติธรรมในวณานันรีนรมย์กลางนครหลวงของไทยแล้ว คณะผู้ก่อสร้างยังได้แสดงถึงความเป็นชาวพุทธที่แท้ เป็นชาวพุทธที่เอื้ออารี ใช้

หลัก “อารยสถาปัตยกรรม” (Universal Design) สร้างสถานที่ที่อำนวยความสะดวกให้แก่คนทุกคน มีทางลาด ห้องน้ำ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนที่ยากลำบากคือ คนพิการ คนชรา ได้มาใช้สถานที่นี้ได้ เช่นคนปกติทั่วไป

หลักหรือแนวคิดเรื่อง “อารยสถาปัตยกรรม” นี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักการสร้างสรรค์สังคมที่ภาษาฝรั่งเรียกว่า Inclusive Society ซึ่งสำหรับคนไทยก็คือ “สังคมที่คนไทยไม่ทิ้งกัน”

ท่านสาธุชนที่เคารพ สังคมที่อารยะ สังคมที่จะมีสันติสุขได้ ต้องเป็นสังคมที่ทุกคนไม่ทิ้งกัน ผู้ที่แข็งแรงกว่าต้องช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนที่อ่อนแอกว่า จึงจะเป็น “สังคมมนุษย์” ที่แท้จริง เพราะคำว่ามนุษย์มาจาก คำว่า มนะ+อุษย์ มนะ แปลว่าใจ อุษย์ แปลว่าสูง เราเรียกตัวเองว่ามนุษย์ หมายความว่าผู้มีใจสูงนั่นเอง ธรรมชาติของมนุษย์นั้น แตกต่างจากสัตว์อื่นอย่างชัดเจน สัตว์ส่วนมากเมื่อออกจากไข่หรือออกจากท้องแม่ จะใช้เวลาไม่นานเท่าคนในการที่จะเติบโตแข็งแรงช่วยเหลือตัวเองได้ มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ต้องใช้เวลาในการเลี้ยงดูให้เติบโต แข็งแรง ยาวนานกว่าสัตว์อื่น ยิ่งในสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เช่น ปัจจุบัน ยิ่งต้องการเวลาในการดูแลเรียนรู้ฝึกอบรมยาวนานขึ้น สังคมมนุษย์จะเป็นที่ลี้ภัย หรือสะดวกสบายและให้ความสุข แก่เพื่อนมนุษย์ได้ ต้องเป็นสังคมที่เอื้ออาทรต่อกัน ไม่ทิ้งกัน และเดินตามแนวทางที่อารยประเทศทำ

นอกจากเด็กแล้ว คนพิการเป็นกลุ่มที่สังคมต้องเรียนรู้ เข้าใจ และดูแลอย่างถูกต้องเหมาะสม สังคมที่ยังล้าหลังจะมองคนพิการเป็นตัวตลกบ้าง เอามาเป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์บ้าง เช่น เอาเด็กที่พิการแต่กำเนิด น้ำหล่อเลี้ยงสมองอุดตัน ทำให้หัวโต มาออกงานวัดเก็บเงินคนเข้าดู ผ่าแผด อิน-

ฉัน ก็ถูกฝึกเป็นผู้แสดงในคณะละครสัตว์ เป็นต้น ผู้พิการบางคนถูกล้อ ถูกแกล้ง ที่ดีขึ้นมาน้อยก็คือ ให้ความสงสาร และให้ความช่วยเหลือ แต่ส่วนมากไม่รู้จักวิธีช่วยเหลือที่ถูกต้อง เช่น ช่วยจูงคนตามอดข้ามถนน ถ้าช่วยไม่ถูกต้องก็มีโอกาสถูกรถชนบาดเจ็บหรือตายได้ สิ่งทีฟึงกระทำมากที่สุดตามแบบของอารยประเทศ คือ การช่วยให้คนพิการสามารถช่วยตัวเองให้ได้มากที่สุด จนกระทั่งคนพิการไม่มีความรู้สึกว่าคุณตัวเองพิการ และสังคมก็สามารถรู้จักกับคนพิการได้เสมือนว่าเขาก็เป็นคนปกติ

ที่ญี่ปุ่น มีอาจารย์มหาวิทยาลัยท่านหนึ่ง ชื่อ โอโตะทาเกะ ฮิโรทาตะ ท่านเกิดมาพิการ แขนขาถูกที่ไหล่และต้นขา มีเพียงอวัยวะรูปร่างคล้ายมันฝรั่งงอกออกมา จึงมีลักษณะที่คนญี่ปุ่นเรียกว่า “ไม่ครบห้า” เหมือนคนปกติ ซึ่งจะต้องมีหัวหนึ่ง แขน-ขา อีกสี่ รวมเป็น 5 อาจารย์ท่านนี้แขนขาถูกจึงเหลือแค่ 1 คือหัว “ไม่ครบห้า” คนญี่ปุ่นมักเรียกคนพิการว่าไม่ครบห้า ของไทยเรามากกว่าอาการไม่ครบ 32 แต่พ่อแม่ โรงเรียน และครู เลี้ยงดูเด็กคนนี้ให้อยู่ในครอบครัวและสังคมเหมือนคนปกติ ให้เรียนหนังสือ เล่นกีฬา วิ่ง ว่ายน้ำ แข่งขันบาสเกตบอล ปีนเขา ทำให้เด็กไม่รู้สึกว่าพิการจนจบมัธยมปลาย เขาเริ่มรู้สึกว่าตัวพิการเมื่อไปเข้าโรงเรียน กวดวิชาเล็กๆ แห่งหนึ่ง โรงเรียนแห่งนี้ทำให้เขารู้สึกว่าพิการเพราะไม่มีที่สำหรับเก็บรถไฟฟ้าที่เขาใช้เดินทางไปไหนมาไหน แต่ในที่สุดเขาก็ปรับตัวได้ สอบเข้ามหาวิทยาลัย ชั้นนำได้ถึง 5 คณะ เข้าเรียน ทำกิจกรรม เป็นผู้นำนักศึกษาที่โดดเด่น จนในที่สุดได้เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงและได้แต่งงาน มีครอบครัว

สังคมญี่ปุ่นจึงเป็นสังคมที่อารยะ เป็นสังคมที่สมาชิกไม่ทิ้งกัน เอื้ออาทรต่อกันอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ดี เมื่ออาจารย์ท่านนี้ไปไหนมาไหน ผู้คนยังมองเห็นเขาเป็น “ตัวประหลาด” อยู่ จนกระทั่งเขาเดินทางไปทัศนศึกษาที่สหรัฐอเมริกา จึงพบว่า สหรัฐพัฒนาไปไกลกว่า เพราะมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการอย่างดี และข้อสำคัญผู้คนไม่มองเห็นเขาเป็นตัวประหลาด แต่มองเห็นเขาเหมือนเป็นคนปกติ สหรัฐจึงเป็นประเทศที่อารยะอย่างแท้จริงสำหรับผู้พิการ

ขอย้อนกลับไปพูดถึงญี่ปุ่นอีกสักนิด เมื่อเกิดมหาพิบัติภัยสึนามิ มีชาวญี่ปุ่นเชื้อสายเวียดนามคนหนึ่ง เป็นเจ้าหน้าที่รัฐบาลออกไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย เห็นเด็กอายุ 9 ขวบ ยืนหนาวสั่นเข้าคิวรอรับของแจก เขาจึงถอดเสื้อแจ็คเก็ตให้เด็ก และเอาอาหารกล่องจากเบ้ของเขามอบให้เด็ก เด็กรีบเสื้อไปสวมกันหนาวแล้วเอาข้าวกล่องไปวางกองรวมกับกองของบริจาค แล้วกลับไปเข้าคิวยืนต่อแถวรอต่อเจ้าหน้าที่ถามว่าทำไมเธอ ไม่กินเสียก่อนล่ะ เธอไม่หิวหรือ เด็กตอบว่าผมหิว แต่ทุกคนก็หิว ผมขอรอต่อเหมือนทุกๆ คน

นี่คือตัวอย่างของสังคมอารยะอย่างแท้จริง สังคมที่สร้างเด็กอายุ 9 ขวบ ให้มีสำนึกสูงเสมอ ผู้ใหญ่ที่รู้เดียงสา รู้จักเอื้ออาทรต่อผู้อื่นอย่างแท้จริง ไม่หมกมุ่นครุ่นคิดแต่ทุกข์และประโยชน์เฉพาะหน้าของตัวเองเท่านั้น

ท่านสาธุชนที่เคารพ ผมขอวกเข้ามาพูดถึงเรื่องรถเมล์ ผมขอชื่นชมกลุ่มผู้พิการที่ต่อสู้อย่างเข้มแข็ง เพื่อให้ กทม. ปรับเปลี่ยนทัศนคติ จัดซื้อรถเมล์ชานต่ำมาบริการ แทนรถพื้นสูงที่ใช้กันมานาน ผู้พิการนั้นมีข้อจำกัดทางร่างกายมากมาย แต่ท่านก็รวมกลุ่มกันผลักดันให้หน่วยงานรัฐอย่าง กทม. ให้เป็นผู้นำในการสร้างสังคมอารยะ ด้วยการจัดซื้อรถเมล์ล้อต่ำใหม่ ซึ่งเป็นล้อที่ใหญ่มาก เป็นรถเมล์ชานต่ำ

เหมือนอารยประเทศเพื่อเอื้ออำนวยให้คนพิการ ใช้ได้โดยสะดวก ท่านต้องต่อสู้อย่างยากลำบาก อย่างยืดยื้อ ด้วยความเหน็ดเหนื่อย และข้อสำคัญ คือด้วยความเจ็บปวด เพราะสิ่งที่ท่านต่อสู้ก็คือ ทัศนคติที่ไม่ถูกต้องที่มองว่าคนพิการเป็นเพียงคน กลุ่มน้อย และไม่ควรรให้หน่วยงานรัฐต้อง “ลงทุน” ด้วยเงินจำนวนมาก เพื่อประโยชน์ของ “คนกลุ่มเล็กๆ” เหล่านี้

แท้จริงแล้ว ทุกองคาพยพของสังคมต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติใหม่ เพื่อมุ่งสร้างสรรค์สังคมที่คนไทย ไม่ทิ้งกันให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน มีพันธกรณีที่จะต้องเป็นผู้ร่วม สร้างสรรค์ทั้งสิ้น โดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐย่อม ไม่สามารถปฏิเสธหน้าที่ที่พึงต้องกระทำนี้ได้ และแท้จริงแล้วต้องเป็นผู้นำ ในการนี้ด้วย

แท้จริงแล้ว รถเมล์ชานต่ำจะก่อประโยชน์ ไม่เฉพาะคนพิการกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น แต่ย่อมเป็น ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ทั้งแก่คนสูงอายุ เด็ก สตรี โดยเฉพาะหญิงตั้งครรภ์ด้วย ซึ่งทั้งผู้พิการ ผู้สูงอายุ เด็ก สตรี รวมกันแล้วย่อมเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ปัจจุบันก็เป็นประชากรถึงร้อยละ 14 แล้ว และจะเพิ่มเป็นร้อยละ 20 ในอีกไม่กี่ปี

การที่ กทม. ยอมรับให้รถปรับอากาศ 1,524 คันที่จะซื้อ เป็นรถชานต่ำ ย่อมไม่มีเหตุผลที่รถไม่

ปรับอากาศอีก 1,659 คัน จะยังคงเป็นรถพื้นสูง และหากมีปัญหาสภาพถนน คอสะพาน บาดวิถี หรืออื่นๆ ก็ย่อมต้องปรับแก้และสามารถปรับแก้ได้ เหมือนหลายเมืองในมหานครของโลกได้ทำสำเร็จมาแล้ว กทม. จำเป็นต้องทำ นอกจากเพื่อประโยชน์ ของประชาชนชาวไทยแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวจำนวนมากมาย ปีละ กว่าสิบล้านที่ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว นำเงินตราเข้ามาสู่กระแส เศรษฐกิจจนกลายเป็นรายได้ก้อนใหญ่ โดยอาจเป็น ก้อนใหญ่ที่สุดของประเทศแล้ว เพราะรายได้ที่ สูงสุดปัจจุบันที่มาจากการส่งออกนั้น เมื่อหักลด ส่วนนำเข้าแล้ว ส่วนที่เหลือสุทธิน้อยกว่ารายได้จาก การท่องเที่ยวอย่างแน่นอน

ขอให้ กทม. ใช้ความกล้าหาญทางจริยธรรม เพื่อทำหน้าที่ที่พึงกระทำนี้ และด้วยพื้นฐานแห่ง ความเมตตาการุณยธรรม ทั้งแก่ผู้พิการ เด็ก สตรี คนชรา ที่เป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมด้วย รวมทั้งเพื่อ ให้คนไทยทุกคนซึ่งครอบคลุมถึงผู้พิการ เด็ก สตรี คนชราด้วย ได้รู้ลึกอย่างแท้จริงว่า กรุงเทพฯ คือ “เมืองฟ้าอมร.....” อย่างแท้จริง

ขณะนี้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ กำลัง ปฏิบัติการคืนความสุขให้แก่ประชาชนคนไทย ขอ เรือนว่ารถเมล์ชานต่ำ คือรูปธรรมแห่งความสุขของ ประชาชนที่ท่านสามารถทำได้ทันที

ขอขอบพระคุณ

วันพุธที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2557

ณ หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

(สวนโมกข์กรุงเทพ)